

Töösuhted ja jätkusuutlikkus: sotsiaalpartnerite roll üleminekul rohelisele majandusele

> Kokkuvõte <

“On kaalukaid põhjuseid, miks kujundada põhjalikult ümber majandusliku arengu tavapärasest mudelit (...) Vaja oleks majandust, mis tagaks majanduskasvu ja -arengu, parandades samal ajal inimeste heaolu, luues inimväärseid töökohti, vähendades ebavõrdsust, võideldes vaesusega ning säilitades looduskapitali, millest me kõik sõltume. Selline majandus – roheline majandus – pakub säästva arengu edendamiseks tõhusaid viise, võitleb vaesusega ning tegeleb uute esilekerkivate probleemide ja seni rakendamisel esinevate vajakajäämistega.”

Euroopa Komisjoni teatis, Rio+20: rohelise majanduse ja juhtimise parandamise suunas, KOM(2011) 363 (lõplik)

Majanduse muutmine roheliseks – Euroopa poliitikataust

Seistes silmitsi kiireloomulise vajadusega leevendada kliimamuutuste mõju ja kohandada sellega, on Euroopa Liidu poliitikakujundamises saanud järjest tähtsamaks aspektiks majanduse roheliseks muutmine. Majanduse muutmine roheliseks tähendab toodete ja teenuste tootmist väiksema energiakuluga, kasutades vähem toormaterjali ja vähendades süsinikdioksiidi heidet. See kehtib igasuguse majandustegevuse kohta kõigis valdkondades ning hõlmab nii töötajaid kui ka tarbijaid.

Loomulikult toob majanduse roheliseks muutmine sarnaselt mis tahes muu tehnoloogilise muutusega kaasa mitmesuguseid muudatusi majanduses üldiselt, teatavates tööstusharudes konkreetselt ning samuti mõjutab see tööturget. Tekivad uued töökohad ja kaovad vanad ning muuta tuleb paljude praeguste töökohtade tööülesandeid ja nendeks vajalikke oskusi. Peale selle võib selline muutusteprotsess tähendada üksikisikute, ettevõtjate, valdkondade, piirkondade ja riikide tööhõivevõimaluste segipaiskamist, kuna uued töökohad ei pruugi (tingimata) tekkida sinna, kust vanad töökohad kaovad.

Roheliseks muutmise protsessi käivitamisel ja edendamisel on määrav roll valitsustel, kes peavad stimuleerima üleminekul puhastele tehnoloogiatele ja keskkonnasõbralikumatele töövormidele, töökorraldustele ja tarbimisharjumustele (kõik see võib algselt tähendada kulude suurenemist).

Euroopa Liidu liikmesriikides suureneb kliimamuutuste mõju leevendamisele ja nende tagajärgedega toimetulemisele suunatud poliitiliste algatuste arv. Selliseid algatusi toetab Euroopa Komisjoni kliima- ja energiapakett, mille oluline osa on 20-20-20 eesmärgid.

Euroopa Komisjoni veebisaidi kohaselt on kindlaks määratud kolm põhieesmärki:

- vähendada Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside heidet 1990. aasta tasemega võrreldes vähemalt 20%;
- katta 20% Euroopa Liidu energiavajadustest taastuvatest allikatest;
- vähendada energiatõhususe parandamise kaudu primaarenergia tarbimist prognoositud tasemetega võrreldes 20%. (Euroopa Komisjoni kliimameetmete veebileht)

Need eesmärgid loovad laiemal poliitikakonteksti ning asjakohaste poliitikavaldkondade tegevuskavade jaoks on koostatud mitu ettepanekut, näiteks 2010. aasta septembris avaldatud ettepanek, mis käsitleb esimest Euroopa kava töökohtade loomiseks rohelistes sektorites ning majanduse ja tööturu roheliseks muutmiseks.

Arvestades asjaolu, et üleminekul rohelisele majandusele mõjutab töökohtasid, tööülesandeid ja tööttingimusi, on sotsiaaldialoog selles protsessis oluline vahend, kuna sellega saab jõuda võimalike konfliktide korral vastastikku kasulike tulemusteni. Euroopa Komisjoni jaoks on sotsiaaldialoog selles protsessis määrav tegur, sest see aitab tagada toetust üleminekul säästvamale ja keskkonnasõbralikumale tööstuspoliitikale. Euroopa majanduse roheliseks muutmise poliitiline ja majanduslik alus peab edu saavutamiseks hõlmama mõlemat sotsiaalpartnerit – nii tööandjaid kui ka ametiühinguid. Edukate tulemuste saavutamine on kasulik mõlemale poolele: tööandjate jaoks tähendab üleminekul rohelisele majandusele ärivõimalusi; ametiühingute jaoks on peamine osalemismotiiv säilitada rohelisele majandusele üleminekul tööhõive ja head tööttingimused.

Peamised tulemused

Tabel 1. Majanduse roheliseks muutmiseks seotud hea tava

Algatus	Algatuse liik ja eesmärk	Vahendid
<p>Ühendkuningriik</p> <p>Roheliste töökohtade projekt GreenWorkplaces</p> <p>Riikliku tasandi algatus, rakendatakse töökohtades</p> <p>Alustati 2006. aasta keskel</p>	<p>Selle projekti aluspõhimõte on veendumus, et iga töökohta saab muuta roheliseks, aidates seeläbi kaasa keskkonna kaitsmisele ja edendamisele.</p> <p>Eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suurendada suutlikkust tulla töökohtas toime kliimamuutuste probleemiga; • tagada töökohtade keskkonnavalas tegevuses hea tava; • pakkuda töökohtade keskkonnasäästlikkuse esindajatele keskkonnavalast koolitust; • tõsta teadlikkust; • edendada töötajate osalemist. 	<p>Rakendatakse töökohtas: töötajad ja juhatus teevad koostööd, et tagada energia säästmine ja töökohta keskkonnamõju vähendamine.</p>
<p>Saksamaa</p> <p>Ressursitõhususe projekt Network Resource Efficiency</p> <p>Valdkondadevaheline, rakendatakse valdkondlikul ja töökohta tasandil</p> <p>Alustati 2007. aasta märtsis</p>	<p>Projektiga üritatakse siduda ressursimahukates valdkondades ressurside kasutamise tõhususe edendamise ökoloogiline eesmärk töökohtade säilitamise sotsiaalse eesmärgiga.</p>	<p>Töökohtapõhised koolitusalgatused, konverentsid ja seminarid, valdkondlik sotsiaaldialog</p>
<p>Prantsusmaa</p> <p>Ühiselt heakskiidetud kogumisasutus (OPCA)</p> <p>Rakendatakse valdkondlikul tasandil</p> <p>Alustati 2008. aastal</p>	<p>Tagada ehitusvaldkonna töötajate seas oskuste tase seoses uute roheliste tehnoloogiatega</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPCA süsteemi raames haldavad Prantsuse valdkondliku tasandi sotsiaalpartnerid ühiselt valdkondlike koolitusvajadusi. OPCA koguvad ettevõtetelt raha, et rahastada töötajate rohelisi koolitusprogramme (kohustuslik maks Prantsusmaal) ning otsustavad raha kasutamise üle. • Sotsiaalpartnerite ühiselt hallatav ehitustööstuse koolitussüsteem
<p>Rumeenia</p> <p>Euroeneff</p> <p>Rakendatakse valdkondlikul tasandil</p> <p>Alustati 2008. oktoobris</p>	<p>Euroeneff on rahvusvaheline algatus, mille eesmärk on koolitada ehitusvaldkonna töötajaid energiatõhusate tehnoloogiate osas.</p> <p>Eesmärk on välja töötada kutsekoolide koolitajate ja õpetajate jaoks multimeediajuhend energiatõhususe kohta hoonete reoveerimisel ning parandada töötajate erialaseid oskusi, suurendades seeläbi sektori konkurentsivõimet.</p>	<p>Veebis kättesaadav multimeediajuhend hoonete energiatõhususe kohta; Euroopa parima tava levitamine keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutamisega seoses (hoonete renoveerimisel, materjalide kasutamisel, soojustamise ning töötajate tervishoiu- ja ohutusnõuete edendamisel)</p>
<p>Belgia</p> <p>Ökovautšerid</p> <p>Läbirääkimised toimuvad riiklikul tasandil, rakendamine töötajate tasandil</p> <p>Alustati 2009. aasta juulis</p>	<p>Algatuse eesmärk on suurendada töötajate ostujõudu, edendades ökoloogiliste toodete ostmist, ning edendada pikemas perspektiivis kaudset ka tööhõivet. Ökovautšerid on osa süsteemist, millega toetatakse palgapoliitika raames töötajatele sotsiaalsete hüvede edastamist.</p>	<p>Ökovautšerite eest saab osta teatavaid keskkonnasõbralikke ja säästvaid tarbekaupu (nn rohelised tooted); tööandjad annavad vautšerid töötajatele ja nendelt ei pea maksma sotsiaalmaksu.</p> <p>Ökovautšerid on sätestatud riiklikus töönoukogus 20. veebruaril 2009. aastal sõlmitud kollektiivlepingus nr 98.</p>

Näited tulemuste kohta	Peamine algataja / teised osalejad	Rahastamine
Ühine korraldus – ametiühingute keskkonnakomiteede raamlepingud, mis sisaldavad praktilisi eesmärke energia säästmise ja töökoha keskkonnamõju vähendamiseks.	Peamine algataja: ametiühingute kongress (Trades Union Congress, TUC) Ettevõtted, ametiühingud ja töötajate esindajad	Raha kogumine, sealhulgas ametiühingu liikmetelt või ametiühingute moderniseerimise fondilt (Union Modernisation Fund)
Põhitulemus on sotsiaalpartnerlusel põhinev valdkondlik dialoog alumiiniumitööstuses ja koolitusprojekt „Ressursitõhusus ettevõttes“ („Resource Efficiency at the company“); eesmärk on koolitada töönõukogude liikmeid ja töötajaid, et teha kindlaks energiatõhususe parandamise viisid ja need rakendada.	IG Metall (ametiühing) ja föderaalne keskkonnaministeerium Valdkondlikud tööandjate liidud, teadlased, ettevõtted ja töönõukogud	Keskkonnaministeerium (BMU) ning osalevad ettevõtted
	Ehitustööstuse ühiselt heakskiidetud koolitusfondi kogumisasutus Sotsiaalpartnerite ühisorganisatsioon	Koolituse rahastamine ettevõtete poolt on Prantsusmaal kohustuslik
	CMC – Rumeenia ehitussektori sotsiaalpartnerite ühisorganisatsioon Euroopa projekt, mida juhib Bulgaaria ehituskoda koos Rumeenia, Hispaania ja Madalmaade partneritega	ELi Leonardo da Vinci programmi kaudu
	Riiklik töönõukogu (CNT) – ühisasutus Edasises rakendamises osalevad ettevõtted ja töötajad	Maksusoodustused ja Belgia töötajate netopalgatõus; iga-aastane palgatõus

Riiklikul tasandil on peaaegu kõik liikmesriigid töötanud välja säästva arengu strateegiad ning paljud riigid on asutanud keskkonnaküsimuste ja majanduse säästvamaks muutmise tegelemiseks organeid, institutsioone või struktuure, millest mõned on kolmepoolsed. Viimase kümne aasta jooksul on sotsiaalpartnerid hakanud suhtuma keskkonnakaitse küsimusse järjest tõsisemalt. Enamiku liikmesriikide sotsiaalpartnerid osalevad nüüdseks aktiivselt, kuigi eri ulatuses, keskkonnaküsimuste käsitlemisel ning rohelise poliitika edendamises.

Lühidalt uuringutest

Eurofondi uuringute eesmärk on pakkuda sotsiaalpartneritele näiteid selle kohta, kuidas toetada üleminekut rohelisele majandusele. Selleks uurib ta hea tava näiteid sotsiaalpartnerite osalemise kohta eri liikmesriikides, eri töösuhete taustal ja eri tasanditel. Üks peamine kriteerium, mille alusel ettevõtteid kõnealusesse uuringusse valiti, oli sotsiaalpartnerite aktiivne roll meetme rakendamisel. Muude kriteeriumide hulka kuulusid geograafiline haare, algatuse liigi levimus, rakendamise uuenduslikkus ja algatuse võimalik ülekantavus. 2011. aasta alguse seisuga on projektid ikka veel uued ning enamik neist on alles esimeses katsejärgus. Seega ei ole neid veel põhjalikult hinnatud.

Hea tava juhtumid näitavad, kui lai võib olla majanduse roheliseks muutmise lähenemisviiside valik. Erinevad viivad olla nii eesmärgid, ülesehitus, rakendamise tasand kui ka rahastamisviisid. Näiteks Saksamaa ressursitõhususe projekt, mida rahastasid ühiselt keskkonnaministeerium ja ametiühing IG Metall, on loonud raamistiku, millest on välja kujunenud alumiiniumitööstuse valdkondlik partnerlus. Roheliste töökohtade projekt Ühendkuningriigis järgib teistsugust lähenemist, tuginedes ametiühingute ja tööandjate vabatahtlikule partnerlusele ning kasutades üksnes väga piiratud rahalisi vahendeid. Belgia ökovautšerite süsteemiga üritatakse mõjutada tarbija otsuseid, sidudes need sotsiaalpartnerite lepinguga (vautšerite kasutamine on sätestatud kollektiivlepingus, mille sõlmis institutsionaliseeritud sotsiaaldialogi asutus).

Need algatused toovad esile võimalused, mida sotsiaalpartnerid saavad kasutada säästvat majandust toetavate projektide ja kampaaniate korraldamiseks. Loomulikult peavad projektid sobituma iga riigi töösuhete süsteemi ja majanduse roheliseks muutmist käsitleva riikliku debatiga. Näidete põhjal paistab, et rakendamise tasand on väga erinev, ulatudes üksikisiku tasandist Belgias valdkondliku tasandini Rumeenias ja Prantsusmaal ning riikliku tasandini Saksamaal. Samuti tuleb meele pidada seda, et töösuhete süsteemid on liikmesriigiti väga erinevad. Belgias ja Saksamaal on need valdkondlikud ja piirkondlikud, Prantsusmaal aga küllaltki tsentraliseeritud ning Ühendkuningriigis detsentraliseeritud ja üpris konfliktid.

Kasu otsimine nii kõikide partnerite kui ka keskkonna jaoks

“Ressursside kärpimine on parem kui tööjõu kärpimine” – see Saksa sidusrühma ütlus näitab, kuidas saavad keskkonnavalased ja sotsiaalsed eesmärgid teineteist vastastikku toetada. Keskkonnakaitse on suures osas vabatahtlik ettevõtmine ning sotsiaalpartnerid on tunduvalt meelsamini valmis selles küsimuses koostööd tegema, kui kõigile kasulik tulemus on igapäev nähtav. Näiteks tegid sotsiaalpartnerid oskuste nappuse vältimiseks Prantsusmaal koostööd seoses ühiselt heakskiidetud koolitusfondiga OPCA ning samuti Prantsusmaal ja Rumeenias koolituskava Euroeff raames. Kui koolitust ei oleks korraldatud, oleks tööandjatel tekkinud puudus väljaõppega töötajatest, samas kui töötajatel oleks tekkinud puudus konkurentsivõime suurendamiseks vajalikest oskustest. Ühendkuningriigi roheliste töökohtade projektiga üritati lisaks keskkonna kaitsmisele hoida kokku kulused, millega aidati säilitada projektis osalevates ettevõtetes töökohti. Belgias tähendas ökovautšerite süsteem töötajatele suuremat sissetulekut. Saksamaal toetati ressursitõhususe projektis ettevõtete seas teabe vahetamise edendamiseks partnerlustevahelisele koostööle; see viis töökohti säilitava kulude kärpimiseni, edendades samal ajal töötajate suutlikkust kasutada oma otsustusvõimet ja oskusi energiatõhususe parandamise viiside kindlakstegemiseks.

Ametiühingute seisukohad ja algatused

Ametiühingute osalemine keskkonnaküsimustes ja eelkõige kliimamuutusega seotud probleemides on uuritud viies riigis viimaste aastate jooksul märkimisväärselt suurenenud. Nad nõuavad enda kui poliitilise osalisega arvestamist ning peavad end rohelise lähenemisviisi juurutamisel täisväärtuslikeks partneriteks. Ametiühingute seas ei täheldatud sotsiaalsete ja ökoloogiliste huvide pörkumist. See võib olla tingitud asjaolust, et üldiselt kavandatakse kogu majanduse roheliseks muutmist, mis ei tekita töökohtade vahel konkurentsi ega ähvarda põhiliste ametiühingute (keskenduvad vanematele, traditsioonilisematele tööstusharudele) liikmesust.

Ametiühingud tegutsevad kas riiklikul, valdkondlikul, tehase või üksikisiku tasandil ning need on loodud eri töösuhete süsteemide ja õiguslike raamistike piires. Ametiühingud osalevad majanduse roheliseks muutmises mitmel eri viisil:

- nad osalevad koos riigi või tööandjate ja tööandjate liitudega kahe- või mitmepoolselt keskkonnaküsimusi käsitlevatel poliitilistel debattidel;
- nad avaldavad konkreetset keskkonnaküsimusi käsitlevaid väljaandeid;
- nad korraldavad koolituskursusi töötajate või töötajate esindajate roheliste oskuste edendamiseks;
- nad loovad töötajatele võimalusi keskkonnasõbralike töökohtade kujundamiseks, suurendades seeläbi töötajate osalemist keskkonnasäästlikkuse küsimuses ja nende pühendumist sellele.

Tabel 2. Sotsiaaldialoogi ja majanduse roheliseks muutmise struktuurid

Riik	Töösuhete süsteem	Keskkonnaküsimusi käsitleva sotsiaaldialoogi struktuurid
<p>Ühendkuningriik</p>	<p>Sotsiaalpartnerite suhted on tihti konfliktised ja töösuheteid reguleeritakse väheses ulatuses.</p> <p>Briti ametiühingute liikumist iseloomustab eri päritolu ja struktuuriga üksikute ametiühingute rohkus, mistõttu on ühismeetmeid raske rakendada.</p>	<p>Arutelud toimuvad neoliberaalses majanduslikus kontekstis, kus kesksel kohal on vabatahtlikkus.</p> <p>Parima tava osas pakub juhiseid ja tuge maailma esimene ettevõtte ühiskondliku vastutuse minister.</p> <p>Valitsus asutas 1998. aastal ametiühingute säästva arengu nõuandekomitee (Trade Union Sustainable Development Advisory Committee, TUSDAC), et toetada valitsuse säästva arengu poliitilist protsessi.</p> <p>Valitsus asutas (sotsiaalpartnerite osalusel) 2009. aasta juulis õiglase ülemineku foorumi (Forum for a Just Transition), et pakkuda nõu vähese CO₂-heitega majandusele ja ühiskonnale ülemineku küsimustes. Foorum lõpetas 2010. aastal tegevuse, kuid see asendatakse uue kolmepoolse organiga – rohelise majanduse nõukoguga (Green Economy Council).</p> <p>Ettevõtete valitud töötajatel, keskkonnasäästlikkuse esindajatel, on kohustus aidata ettevõtetel vähendada süsinikdioksiidi heidet.</p>
<p>Saksamaa</p>	<p>Kaasotsustamis- ja sotsiaaldialoogi vallas on olemas väljakujunenud struktuurid ning valitsus peab majanduslike huvirühmade osalemist poliitikaprotsessis oluliseks, mis tähendab, et sotsiaalpartnerid osalevad paljudes otsustamisprotsessides.</p> <p>Tööseaduses ja kaasotsustamise seaduses on sätestatud tehase tasandil toimuva ja laiapõhjalise kaasotsustamise õiguslik raamistik.</p> <p>Sotsiaalpartnerid peavad läbirääkimisi valdkondliku või ettevõtte tasandi kollektiivlepingute üle (kollektiivlepingu seadus).</p> <p>Lisaks toimub tööandjate ja töötajate vaheline kahepoolne suhtlus.</p>	<p>Levinud on arusaam vajadusest liikuda säästvama majanduse suunas, keskendudes kliimamuutustele ja ressursitõhususele, et muuta Saksamaa kõige ressursitõhusmaks riigiks maailmas.</p> <p>Tööseaduse läbivaatamise tulemusena 2001. aastal lisati tööõukogude kohustuste hulka keskkonnaprobleemid.</p> <p>Käimas on mitu keskkonnaalast dialoogi, milles osalevad sotsiaalpartnerid ja riik, muu hulgas töö- ja keskkonnaküsimuste liit, säästva arengu nõukogu ja riiklik ettevõtete ühiskondliku vastutuse foorum.</p>
<p>Belgia</p>	<p>Olemas on tugev sotsiaaldialoogi traditsioon, mida peetakse tihti Euroopa Liidu sotsiaaldialoogi võrdlusaluseks.</p> <p>Iga kahe aasta järel toimuvad riiklikul tasandil läbirääkimised valdkondadevaheliste kollektiivlepingute üle.</p>	<p>Sotsiaalsuhete asutused, mis vastutavad säästva arengu ja rohelise majandusega seotud töökohtade probleemide lahendamise eest, on omavahel seotud; föderaalsetel asutustel on piirkondlikud, valdkondlikud ja tootmisharudevahelised esindused.</p> <p>Säästvuse ja keskkonnaküsimustega tegelevad föderaalne säästva arengu nõukogu (CFDD), majanduslikud ja sotsiaalsed nõustamisasutused, majanduse kesknõukogu ning riiklikud tööõukogud.</p> <p>Säästva arengu ja rohelise majanduskasvu küsimustes korraldatakse erakorralisi sotsiaalnõustamisi.</p> <p>Sotsiaalpartnerite osalusel on loodud ehitussektoris mitmesuguseid algatusi, näiteks süsinikdioksiidi heite vähendamisele suunatud puhta arengu mehhanismi projekt Clean Developments Mechanism.</p>

Tabel 2. Sotsiaaldialoogi ja majanduse roheliseks muutmise struktuurid

Riik	Töösuhete süsteem	Keskkonnaküsimusi käsitleva sotsiaaldialoogi struktuurid
Prantsusmaa	<p>Töösuhete süsteem on tasakaalustatud: sotsiaalpartnerite vahel toimuvad läbirääkimised nii valdkondadevahelisel kui ka valdkondlikul tasandil, kaasates kõiki ametiühinguga liitunud või töötajate valitud esindajatega ettevõtteid.</p> <p>Kolmepoolsed läbirääkimised: süstemaatiline konsulteerimine sotsiaalpartneritega on sätestatud sotsiaaldialoogi moderniseerimist käsitlevas seaduses (2007) ning see peab toimuma enne, kui valitsus võtab vastu mis tahes reforme individuaalsete või kollektiivsete töösuhete, tööhõive või kutsehariduse vallas.</p> <p>Sotsiaalkindlustusasutustes, töökohtutes ja sotsiaalhoolekandenõukogudes järgitakse pariteedi põhimõtet: see tähendab rangelt ühiseid otsustamismehhanisme, milles eri huvidel on võrdne tähtsus.</p>	<p>Valitsus asutas 2007. aasta juulis ümarlaua Grenelle de l'Environnement; esimest korda liideti keskkonnaküsimuste arutamiseks poliitilised, sotsiaalsed ja ühiskondlikud valdkonnad. Selle tulemus oli 2010. aasta juulis vastu võetud uus säästva arengu strateegia aastateks 2010–2013; samuti loodi riiklik säästva arengu ja majanduse roheliseks muutmise komitee ning uue organisatsioonina ökoloogia, säästva arengu ja majutuse ministeerium.</p>
Rumeenia	<p>Tööandjate ja ametiühingute esindatus on killustatud.</p> <p>Kahepoolne koostöö on arenenud valdkondlikul tasandil.</p> <p>Valitsus asutas 2003. aastal riikliku komisjoni, et koostada Rumeenia säästva arengu strateegia aastani 2030.</p> <p>Olemas on kolmepoolse dialoogi alused – näiteks kasutati seda 2009. aastal teatavaid keskkonnaküsimusi hõlmava majanduslike stiimulite kava koostamiseks.</p> <p>Regionaalarengu ja elupaikade ministeeriumi sotsiaaldialoogi komitee töö tulemusena on avalikus ehitussektoris võetud kasutusele energiatõhusad tehnoloogiad.</p>	<p>Viimastel aastatel on sotsiaalpartnerid osalenud kahepoolsel tasandil aktiivselt säästva arengu küsimustes.</p> <p>Kahepoolne koostöö on tugev ehitus- ja ehitusmaterjalide valdkonnas ning samuti tehakse koostööd keskkonnaküsimustes.</p>

Tööandjate liitude seisukohad ja algatused

Tööandjate liidud on korraldanud mitmesuguseid algatusi, et aidata kaasa kliimamuutuste tagajärgede leevendamisele. Ettevõtete ja tööandjate liitude eesmärgid on olnud:

- osaleda keskkonnasäästlikkuse teemadel peetavatel poliitilistel debattidel mitut sidusrühma hõlmavate foorumite ja kahepoolsete dialoogide kaudu;
- avaldada väljaandeid konkreetsete keskkonnateemade kohta, nagu keskkonda käsitlevad õigusaktid, heite vähendamine, konkurentsivõime säilitamine rohelises majanduses ja tööandjate osalemine;
- korraldada üritusi ja teabe levitamist liikmete teadlikkuse tõstmiseks;

- edendada töötajate rohelisi oskusi oskuste puudujäägi ennetamiseks.

Ametiühingute ja tööandjate liitude suhtumised majanduse roheliseks muutmisse on siiski mõnevõrra erinevad. Kui ametiühingud ja muud töötajate esindajad keskenduvad peamiselt majanduse roheliseks muutmise protsessi töötajatele ja töökohtadele avalduvale mõjule, siis tööandjad on rohkem mures selle pärast, kuidas tagada kõnealuse protsessi käigus ettevõtete konkurentsivõime säilitamine. Tööandjate seisukohast tähendab kliimamuutustega tegelemine eriülesandeid, eelkõige seoses uute normidega, mis võivad nende arvates vähendada Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet maailmaturul.

Õppetunnid ja poliitilised soovitus

Head sotsiaaldialoogi struktuurid võivad aidata edu saavutada

Juhtumiuuringud näitavad, et projekti edu sõltub mitmest tegurist. Ennekõike on majanduse roheliseks muutmise projektide puhul abiks hästi välja töötatud sotsiaaldialoogi struktuurid ja hea sotsiaalpartnerlus. Üks näide sellise eduka sotsiaalpartnerluse kohta on Saksamaa alumiiniumitööstuse valdkondlik dialoog. Kõnealusel juhul olid sidusrühmadel ühised eesmärgid ja mõlemad pidasid hädavajalikuks ressursitõhususe edendamist. Sarnane positiivne näide on ka hästi toimiv ühiselt heakskiidetud kogumisasutuste (*Organismes paritaires collecteurs agréés*, OPCA) ühine dialoogistruktuur Prantsusmaal.

Juba toimivad sotsiaaldialoogi platvormid peaksid aktiivselt kaasama oma tegevuskavadesse keskkonnakaitseküsimusi. Samal ajal peaksid sotsiaalpartnerid kokku leppima mitmesuguste algatuste edendamiseks astutavates poliitilistes ja praktilistes sammudes. Esimese asjana tuleks stimuleerida sotsiaalpartnereid tegema koostööd valdkondades, kus on võimalik ellu viia rohelisi algatusi. Üks viis selleks on tuua esile sellise koostöö kasulikkus mõlemale poolele.

Ettevõtte tasandi sotsiaalpartnerid võivad aidata muuta töökohta roheliseks

Ühendkuningriigi ametiühingute kongressi (TUC) algatus seoses roheliste töökohtadega on leidnud positiivset vastukaja ning paljudel juhtudel veennud ettevõtteid ja tööandjaid selles osalema. Eelkõige näitab see, kuidas sotsiaalpartnerid saavad kõikides valdkondades edukalt algatada töökohtade roheliseks muutmise projekte. Sama kehtib Euroneffi algatuse kohta Rumeenias. Kõnealusel juhul oli ehitustööstuse valdkondliku ametiühingu ja tööandjate liidu ühisalgatuse tulemus energiatõhusust käsitleva innovaatilise koolitusjuhendi loomine, millest on lõppkokkuvõttes kasu kõigile töötajatele.

Ametiühingud saavad hõlmata rohelise majanduse oma strateegiatesse ja tegevuskavadesse

Alates 1990ndatest on ametiühingud hakanud tunduvalt rohkem osalema keskkonnaküsimustes ning kliimamuutusi käsitlevatel debattidel. Kõik Euroopa ja rahvusvahelise tasandi ametiühingud on avaldanud poliitikadokumente kliimamuutuste kohta, näiteks ÜRO kliimamuutustealasteks konverentsideks Kopenhaagenis 2009. aastal ja Mehhikos Cancúnis 2010. aastal. Nad on aktiivsed ka keskkonnasäästlikkuse küsimustes. Euroopa tasandil on Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon (ETUC) võtnud Cancúnis toimunud konverentsi jaoks vastu resolutsiooni kliimamuutustega võitlemise kohta ning ta osaleb ELi sotsiaalpartnerite projektis, et töötada välja ühine lähenemisviis kliimamuutusi käsitleva poliitika sotsiaalsetele ja tööhõivega seotud tahkudele ning tagajärgedele. Oluline on, et ametiühingud jääksid kliimamuutuste mõju leevendamise osas kindlaks ning peaksid keskkonnakaitset prioriteediks.

Töötajate esindajad saavad kasutada oma positsiooni säästvuse edendamiseks

Juhtumiuuringud näitavad, et uuenduslikke majanduse roheliseks muutmise vahendeid saab edukalt kohandada tehase tasandil. Nagu näitavad Ühendkuningriigi ja Saksamaa näited, on sel juhul keskkonna säästmise eri algatustes ja sotsiaaldialoogi struktuurides määrav roll töötajate esindajatel. Ühendkuningriigi hea tava juhtumid näitavad, et järjest rohkem töötajate esindajaid kasutab oma mõjuvõimu, et nõuda parandusi töötervishoius ja tööohutuses. See on positiivne näide töötajate esindajate potentsiaali kohta. Saksamaal on töötajate esindajatel olnud oluline roll energiatõhusate materjalide kasutamisel; Saksamaa töönookogude seadus näeb lausa ette töönookogudele keskkonnaküsimustes sõnaõiguse andmist.

Säästva tarbimise stiimulid saab integreerida palgapoliitikasse

Keskonnaprobleemides mängivad nii otseselt kui ka kaudselt olulist rolli tarbimisharjumused. Belgia ökovautšerid näitavad, et kollektiivläbirääkimiste kaudu saab tarbijastiimulid integreerida põhipalga lisana palgapoliitikasse. Palgaküsimused on sotsiaalpartnerite peamine tegevusvaldkond – valdkond, kus sõltuvalt palgaläbirääkimiste süsteemist on neil tarbijatele ja töötajatele suurim mõju (kui palgakokkuleppeid laiendatakse seejärel sotsiaalpartnerite ringist kaugemale, tekib mitmekordistumise efekt). Selliste algatuste õnnestumiseks on aga vaja mõlema poole toetust.

Vautšerite algatust on võimalik üle kanda teistesse olukordadesse, näiteks ühe ettevõtte tasandile. Töönookogud või ametiühingud ja ettevõtete juhatused võiksid kaasata roheliste vautšerite idee läbirääkimistesse ettevõtte lepingute osas, eelkõige sellistel juhtudel, kus läbirääkimised mitterahaliste hüvitiste üle on juba levinud tava.

Sotsiaaldialoog saab kaasa aidata roheliste oskuste arendamisele

Prantsusmaal on OPCA koolitanud või kavatseb koolitada hulgaliselt ehitussektori praktikante keskkonnasõbralike ehitusmeetodite vallas ning sellel on soodne mõju nii tööhõivele kui ka ressursitõhususele. Nii tööandjate kui ka ametiühingute huvides on, et olemas oleks asjakohaste oskustega töötajad, kes suudavad teha ettevõtte vajadustele vastavat tööd. Ka Rumeenia Euroneffi algatuse korral täheldasid nii ametiühingud kui ka tööandjad, kui kasulik on omada kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid, kes oskavad kohanduda Euroopa uusimate energiatõhususe standarditega. Paljud liikmesriigid on lisanud ettevõtete ja eramute moderniseerimismeetmed kehtivatesse majanduse taastamise kavadesse, mis on kooskõlas ka ELi riikliku poliitikaga energiatõhusate hoonete kohta. Sotsiaalpartnerid saavad selliste meetmete rakendamist toetada ja laiendada näiteks rahastamisalaste koolituste korraldamise kaudu.

Teadlikkuse tõstmine on oluline eeltingimus

Viie juhtumiuuringu läbivaatamine näitab, et jagatud mured, ühine arusaam ja ühine teadlikkus keskkonnaküsimustest ning soov aidata keskkonda kaitsta on projekti eduka rakendamise olulised eeltingimused. Kõikidel kirjeldatud juhtudel jagasid ametiühingud ja tööandjad ühist seisukohta, et töökohas, ettevõttes, valdkonnas või riigis on vaja

vastu võtta roheline poliitika. Teadlikkuse tõstmine sotsiaalpartnerite seas (samuti töötajate hulgas) on projektide õnnestumiseks ülioluline. Sotsiaalpartnerid saavad seda edendada, töötades välja koolitusi ja luues keskkonnaküsimustealase teadlikkuse tõstmise programme.

Riiklik ja rahvusvaheline poliitika loob hea aluse

Poliitiline taust on oluline ajend säästvama majanduse suunas viivateks algatusteks. Sotsiaalpartnerite algatatud sotsiaaldialoog ja projektid täiendavad tihti riiklikku või rahvusvahelist poliitikat. Viie juhtumiuuringu võrdlus näitab, et keskkonnaga seotud tegevuse tase on riigiti väga erinev, kajastades valitsuse pühendumist keskkonnateemade edendamisele. Eelkõige Euroneffi projekt Rumeenias näitab, kui tähtis on valitsuse kui algataja ja rahastaja roll;

kõnealusel juhul pakkus Euroopa Komisjon projekti esimesteks sammudeks abi, arvestades asjaolu, et see projekt võib aja jooksul aidata kaasa kvalifikatsioonide standardimisele ja tunnustamisele Euroopa tasandil.

Vaja on ökoloogilise ja sotsiaalse mõju hinnanguid

Siinkohal kirjeldatud algatuste edu hindamine keskkonna- ja sotsiaalse mõju osas on raske. Vaja on rohelisele majandusele suunatud projektide tõhusat järelevalvet, et mõista nende panust ELi 20-20-20 eesmärkide saavutamisse ja töötingimuste parandamisse ning selleks, et hinnata nende mõju konkurentsivõimele. Järelevalve võimaldab ka varakult avastada võimalikud keskkonnaalaste ja sotsiaalsete eesmärkide vahelised konfliktid ning teha muudatusi, et tagada kõigi jaoks edukam lõpptulemus.

Lisateave

Christine Aumayr, teadur
cau@eurofound.europa.eu

Broughton, A., Eurofound, Euroopa majanduse keskkonnasäästlikumaks muutmine: liikmesriikide ja sotsiaalpartnerite reageeringud ja algatused – Kommenteeritud kokkuvõte, Dublin, Eurofound, 2009

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland
Telefon: (+353 1) 204 31 00
E-post: information@eurofound.europa.eu
Veebisait: <http://www.eurofound.europa.eu>

■ Väljaannete talitus

doi:10.2806/25271

ISBN 978-92-897-1024-4

9 789289 710244